

TARBIYA, TA'LIM VA PEDAGOGIK FAOLIYATNING PSIXOLOGIK UYG'UNLIGI**Ro'zimurodova Dinora****Shahrisabz davlat pedagogika instituti Filologiya fakulteti****O'zbek tili va adabiyoti yo'nalishi 1-bosqich talabasi****dinoraruzimurodova00@gmail.com****+998 (88) 773 26 07****<https://doi.org/10.5281/zenodo.20119504>**

Annotatsiya: Ushbu tezisdagi tarbiya, ta'lim va pedagogik faoliyatning o'zaro psixologik bog'liqligi masalalari tahlil qilinadi. Tadqiqotda ta'lim va tarbiya jarayonlarining yaxlitligi L.Vigotskiy va A.Leontyev kabi olimlarning nazariyalariga tayangan holda yoritilgan. Maqolaning asosiy mazmuni o'qituvchi va o'quvchi o'rtasidagi subyekt-subyekt munosabatlari hamda ta'lim mazmunining shaxsiy ma'noga aylanish mexanizmlarini ochib berishga qaratilgan. Muallif pedagogik faoliyatda o'quvchining yosh xususiyatlarini inobatga olishning psixologik zaruriyatini isbotlaydi. Olingan natijalar pedagogik jarayon samaradorligini oshirish va barkamol shaxsni shakllantirishda muhim amaliy ahamiyat kasb etadi.

Аннотация: В данном тезисе анализируется психологическая взаимосвязь между воспитанием, обучением и педагогической деятельностью. На основе теорий Л. Выготского и А. Леонтьева рассматривается целостность образовательных процессов как единой системы. Основное внимание уделяется субъект-субъектным отношениям между учителем и учащимся, а также механизмам трансформации знаний в «личностный смысл». Автор обосновывает психологическую необходимость учета возрастных особенностей учащихся для повышения эффективности педагогической деятельности. Полученные результаты имеют важное практическое значение для формирования гармонично развитой личности в современных образовательных условиях.

Abstract: This thesis analyzes the psychological connection between upbringing, education, and pedagogical activity. Based on the theories of L. Vygotsky and A. Leontiev, the integrity of educational processes is explored as a unified system. The focus is on the subject-subject relationships between teacher and student, as well as the mechanisms of transforming knowledge into "personal meaning." The author emphasizes the psychological necessity of considering students' developmental characteristics to enhance the efficiency of pedagogical activity. The findings have significant practical importance for the development of a well-rounded personality in modern educational environments.

Kalit so'zlar: Psixologik uyg'unlik, pedagogik faoliyat, ta'lim-tarbiya integratsiyasi, shaxs kamoloti, motivatsiya, psixologik kompetentlik.

Ключевые слова: психологическая гармония, педагогическая деятельность, интеграция обучения и воспитания, развитие личности, мотивация, психологическая компетентность.

Keywords: psychological harmony, pedagogical activity, integration of education and upbringing, personality development, motivation, psychological competence.

Insoniyat taraqqiyotining hozirgi bosqichida ta'lim paradigmasi tubdan o'zgardi. Zamonaviy pedagogika shunchaki bilimlar majmuasini uzatishdan (axborot berishdan), shaxsning intellektual va ma'naviy imkoniyatlarini ochib berishga yo'naltirildi. Bu jarayonda

ta'lim (bilim berish), tarbiya (qadriyatlarini shakllantirish) va pedagogik faoliyat (boshqaruv va muloqot) o'rtasidagi psixologik uyg'unlik masalasi markaziy o'rinni egallaydi. Pedagogik jarayonning har bir elementi psixologik qonuniyatlarga tayangandagina, kutilgan natijani beradi. K.D. Ushinskiy ta'kidlaganidek, pedagogika insonni har tomonlama tarbiyalash uchun, avvalo, uning ruhiy olamini barcha qirralari bilan o'rganishi shart.¹

Ta'lim jarayonining samaradorligi bevosita o'quvchining kognitiv (bilish) jarayonlari bilan bog'liq. L.S. Vigotskiyning madaniy-tarixiy nazariyasi ta'lim va rivojlanishning o'zaro nisbatini yangi bosqichga ko'tardi. Uning fikricha, ta'lim faqatgina rivojlanishning "bugungi kuni"ga (o'quvchi mustaqil bajara oladigan ishlar) emas, balki uning "ertangi kuni"ga, ya'ni "yaqin rivojlanish zonasi"ga yo'naltirilishi kerak.²

Psixologik uyg'unlik shundan iboratki, ta'lim o'quvchining mavjud imkoniyatlaridan bir qadam oldinda yurishi, lekin uning ruhiy zo'riqishiga olib kelmaydigan darajada me'yorlangan bo'lishi lozim. Agar ta'lim mazmuni o'quvchining yosh inqirozlari va individual imkoniyatlaridan uzilib qolsa, bu bilim olishga nisbatan ichki to'siq (psixologik barier) hosil qiladi.

Tarbiya jarayonida psixologik uyg'unlikka erishish, berilayotgan axborotning o'quvchi ehtiyojlari bilan integratsiyalashuvini anglatadi. A.N. Leontyevning faoliyat nazariyasiga ko'ra, shaxsning rivojlanishi uning motivlari va maqsadlari iyerarxiyasining o'zgarishidir. Ta'limda olingan bilimlar quruq faktligicha qolmasdan, o'quvchi uchun "shaxsiy ma'no" (lichnostniy smisl) kasb etishi kerak.³ Masalan, axloqiy tushunchalar o'quvchining hissiy sohasiga (affektiv soha) ta'sir qilmaguncha, u xatti-harakatni boshqaruvchi kuchga aylanmaydi. Tarbiya va ta'limning uyg'unligi — bu bilimning e'tiqodga, e'tiqodning esa amaliy faoliyatga aylanish jarayonidir. Bu jarayon esa o'quvchining ichki ruhiy olami, qadriyatlari va dunyoqarashi bilan hisoblashishni talab qiladi. Pedagogik faoliyatning psixologik tuzilishi o'qituvchining nafaqat bilimni, balki uning psixologik kompetentligini ham qamrab oladi. A.K. Markova tadqiqotlari shuni ko'rsatadiki, samarali pedagogik faoliyat konstruktiv, kommunikativ va gnostik qobiliyatlarning yaxlitligidir.⁴

Gumanistik psixologiya (K. Rojers, A. Maslou) nuqtayi nazaridan, pedagogik faoliyat o'quvchining "men-konsepsiyasi"ni qo'llab-quvvatlashi zarur. An'anaviy "buyruqbozlik" uslubidan "hamkorlik" (subyekt-subyekt) uslubiga o'tish pedagogik jarayonning psixologik sog'lomligini ta'minlaydi. O'qituvchi o'quvchi uchun tashqi nazoratchi emas, balki uning ichki imkoniyatlarini ochuvchi fasilitator bo'lib xizmat qilishi lozim.⁵ Bu esa ta'lim-tarbiya jarayonidagi qarshiliklarni kamaytiradi va ijodiy muhitni yuzaga keltiradi.

Xulosa qilib aytganda, tarbiya, ta'lim va pedagogik faoliyatning psixologik uyg'unligi shaxsni barkamol qilib yetishtirishning fundamental asosidir. Bu uyg'unlikni ta'minlash uchun:

Ta'lim mazmunini o'quvchining yosh va individual psixofiziologik xususiyatlariga moslashtirish;

Bilimlarni shaxsiy qadriyatlar va ehtiyojlar bilan bog'lash orqali tarbiyaviy samara berishiga erishish;

¹ Ushinskiy K. D. Inson tarbiya predmeti sifatida. – SPb., 1867. – 1-tom. 25-bet

² Vigotskiy L. S. Tafakkur va nutq. – M.: Labirint, 1999 239-bet

³ Leontyev A. N. Faoliyat. Ong. Shaxs. – M.: Politizdat, 1975. 187-bet

⁴ . Markova A. K. O'qituvchi mehnati psixologiyasi. – M.: Prosvesheniye, 1993 – 55-bet.

⁵ Rojers K. Psixoterapiyaga nazar. Insonning shakllanishi. – M.: Progress, 1994. – 345-bet

Pedagogik muloqotni o'zaro ishonch va hurmat asosida qurish talab etiladi.

Psixologik qonuniyatlarga asoslangan pedagogik yondashuviga jamiyat uchun ham intellektual, ham ma'naviy yetuk avlodni kafolatlaydi.

Adabiyotlar, References, Литературы:

1. Vigotskiy L. S. Tafakkur va nutq. – M.: Labirint, 1999. 238-242 -betlar
2. Leontyev A. N. Faoliyat. Ong. Shaxs. – M.: Politizdat, 1975.185-189- betlar
3. Markova A. K. O'qituvchi mehnati psixologiyasi. – M.: Prosvesheniye, 1993. – 54-60-betlar
4. Ushinskiy K. D. Inson tarbiya predmeti sifatida. – SPb., 1867. – 1-tom. – 25-27-betlar.
5. Rojers K. Psixoterapiyaga nazar. Insonning shakllanishi. – M.: Progress, 1994. – 344-347-betlar.
6. G'oziyev E.G'. Umumiy psixologiya. — Toshkent: "O'zbekiston faylasuflari milliy jamiyati", 2010. — 78-82-betlar.